

Tomaszewski, Jerzy

"Biełaruski Historyczny Ahład", 1994 nr 1 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 86/1, 119-120

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

reformacji. Sam zaś za traktat wymierzony w naukę Lutra o sakramentach został obdarzony przez papieża tytułem „Defensor Fidei” (monarchowie brytyjscy noszą ten tytuł do dzisiaj). Do końca swojego życia, nawet po zerwaniu z Rzymem, Henryk VIII pozostał nieprzychylnie nastawiony do ruchu reformacyjnego.

Pomimo wyrażonych powyżej wątpliwości i wskazanych błędów w tekście, książka „Dzieje cenzury w Polsce” stanowi konieczny początek badań nad istotą i zakresem działania cenzury na ziemiach polskich. Jako ogólny zarys problematyki ma recenzowana książka wszystkie wady i zalety tego typu opracowań, które jednakże w ostatecznym rozrachunku przyczyniają się do dalszych prac badawczych.

Grzegorz Kucharczyk

„Białoruski Historyczny Ahlad” t. I, 1994, nr 1, Miensk 1994, s. 164.

Na jesieni 1994 r. ukazał się pierwszy (traktowany przez redakcję jako próbny) zeszyt „Białoruskiego Przeglądu Historycznego”, czasopisma, które ma ambicję stać się forum wymiany poglądów dla współczesnej białoruskiej myśli historycznej, a przede wszystkim ułatwić przezwycięzenie dogmatyzmu i skostnienia nauki, uwolnionej obecnie spod nacisku ideologicznego oraz ograniczeń cenzuralnych. Założycielem i redaktorem czasopisma jest Henadź S a h a n o w i c z, pracownik naukowy Instytutu Historii Akademii Nauk Białorusi; powstało ono, jak wynika ze wstępu, z inicjatywy grona białoruskich historyków, dzięki pomocy finansowej dwóch Białorusinów z USA oraz pewnej firmy z Mińska, bez wsparcia instytucji państwowych.

W słowie od Redakcji czytamy, że nauki humanistyczne Białorusi przeżywają stagnację, nadal dominują schematy, ukształtowane w czasach Związku Radzieckiego; dowodzić tego ma m.in. tematyka rozpraw kandydackich i doktorskich obronionych w ostatnich latach. Lista rozpraw, obejmująca 1993 r. oraz pierwszą połowę 1994 r. tylko w części zdaje się potwierdzać tę opinię. To prawda, iż sformułowania części tytułów brzmią znajomo, podobnie jak w ciągu minionych dziesięcioleci. Trudno jednak tylko na tej podstawie wydawać sąd o ich treści, zaś obok nich spotykamy tematykę zdecydowanie odmienną, która do niedawna stanowiła *tabu* w warunkach radzieckiej Białorusi. Zwłaszcza interesujące mogą być rozprawy, które dotyczą tzw. polityki białorutenizacji w latach dwudziestych, którą zastąpiła później rusyfikacja. Wbrew Redakcji, nie uważam też za dowód trzymanie się radzieckich stereotypów i metodologii, gdy w tytułach rozpraw pojawiają się problemy statystyczne lub gospodarcze. Na szczęście, Redakcja — jeśli sądzić wolno z omawianego numeru — nie pomija tych zagadnień w podejmowanej przez czasopismo problematyce.

Część artykułową numeru otwiera metodologiczne studium redaktora „Przeglądu”, poświęcone zagadnieniu nieuniknionemu — według niego — subiektywizmu w naukach historycznych; wynikać on ma przede wszystkim z narodowych tradycji, którym ulega każdy badacz. W rozważaniach tych dostrzec można wpływ doświadczeń białoruskiej nauki epoki radzieckiej i programowe dążenie, by współczesne badania białoruskich historyków zmierzały do ukazania narodowych tradycji, dróg kształtowania się białoruskiej świadomości oraz uwypuklenia odrębności od sąsiednich narodów (zwłaszcza rosyjskiego i polskiego). Sądzę jednak, iż autor przecenia konsekwencje narodowego subiektywizmu w historiografii i prowadzi do nazbyt pesymistycznych wniosków.

Kolejne artykuły dotyczą zaludnienia Białorusi od VIII w. przed naszą erą do VIII w. n.e. (Alaksandar M j a d z w i e d z i e ũ, IH ANB), politycznych okoliczności przełomu XIV i XV w., nadania Brześciowi prawa magdeburskiego (Raścistaŭ B a r a w y, Białoruski Instytut Projektowo-Konserwatorski), problemów białoruskiej świadomości narodowej w pierwszej połowie XIX w. (Sofia K u z n i a j e w a, IH ANB). Interesującą inicjatywą, która ułatwia czytelnikowi białoruskiemu kontakt z nauką zagraniczną, jest zamieszczanie przekładów artykułów zagranicznych.

W tym numerze znajdujemy artykuły: P. White, „Czym jest narodowość?” oraz J. Bardach, „Stosunki między katolikami a prawosławnymi w W.Ks. Litewskim XIV-XVII w.” Dział archiwaliów zamieszcza pierwszą część wspomnień dotyczących okresu okupacji hitlerowskiej: F. Kusza, „Próby organizacji wojska białoruskiego”. Numer zamykają recenzje (m.in. wydanych w Polsce książek E. Mironowicza i J. Darskiego) oraz informacje o wydarzeniach naukowych.

Nowe czasopismo białoruskie zasługuje na uwagę polskich czytelników. Przede wszystkim dlatego, że ukazuje nowe, ważne zjawiska w nauce naszych wschodnich sąsiadów. Nie możemy również zapominać, że dzieje naszych narodów były ściśle ze sobą związane w ciągu wielu stuleci, a więc znaczna część przeszłości Białorusi jest zarazem fragmentem historii Polski, a także odwrotnie — część przeszłości Polski należy do historii Białorusi. Życzyć powinniśmy wydawcom, by znalazły się środki na kolejne zeszyty czasopisma, zaś autorzy podejmowali podstawowe problemy dziejów białoruskich.

Jerzy Tomaszewski

Stulecie Polskiej Partii Socjalistycznej 1892-1992. Materiały sesji naukowej Towarzystwa Miłośników Historii i Towarzystwa Naukowego im. Adama Próchnika, zorganizowanej w dniach 8-9 czerwca 1992 r., pod red. Mariana M. Drozdowskiego, Jerzego Myślińskiego, Janusza Sujckiego, Anny Żarnowskiej, „Biblioteka Historyczna im. T. Korzona” nr 38, Towarzystwo Miłośników Historii w Warszawie, Instytut Historii PAN, Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Warszawa 1993, s. 214, 2 nb.

Jak wynika z tytułu wydawnictwo to, poparte wydatnie — obok Towarzystwa Naukowego im. Próchnika — także, a materialnie przede wszystkim przez Towarzystwo Miłośników Historii w Warszawie jest pokłosiem sesji, która nosiła charakter nie tylko ściśle naukowy, lecz naukowo-popularny, jubileuszowy, a częściowo nawet o tzw. aktualnym wydźwięku. Do tekstów wygłoszonych referatów dołączono komunikaty oraz nadesłane (lub wybrane przez M.M. Drozdowskiego) fragmenty i dokumenty.

Wydawnictwo otwiera, jako słowo wstępne, tekst prezesa TMH M. M. Drozdowskiego o „Stulecie PPS”. Dalej następują referaty: A. Żarnowski „Wokół Zjazdu Paryskiego polskich socjalistów w 1892 r.”; A. Leinwand „PPS a sprawa niepodległości Polski”; J. Moleudy „Rola PPS w upowszechnianiu wizji niepodległej i demokratycznej Polski wśród robotników (przed 1918 r.)”. Włączono też fragmenty wspomnień T. Jabłońskiego o „Młodość mojego pokolenia”. Dalej znalazły się teksty M. Śliwy „Polskiej Partii Socjalistycznej wizja demokracji społecznej”; St. Cieśielskiego „Socjalistyczne wizje demokracji społecznej w latach II wojny światowej”; M. M. Drozdowskiego „Ewolucja programu ekonomiczno-społecznego Polskiej Partii Socjalistycznej od 1892 do 1992 roku”; Elżbiety Mazur „WSM — międzywojenny eksperyment mieszkaniowy”¹; J. Sujckiego „Federalizm w ujęciu PPS”; J. Żarnowskiego „Wkład ruchu socjalistycznego do kultury polskiej”; E. Koko „PPS wobec problemu narodowościowego w Polsce w latach 1918-1939”; Grażyny Łuszkiewicz „Samorząd terytorialny w myśli politycznej PPS w latach 1918-1939”; K. Dunin-Wąsowicza „Polska Partia Socjalistyczna w walce z hitleryzmem przed i we wrześniu 1939 roku”²; T. Kowalika „Rysy kon-

¹ Szeroko omawia ten temat książka E. Mazur, *Warszawska Spółdzielnia Mieszkaniowa 1921-1939*, Warszawa 1993.

² Znacznie szerzej autor ten omawia ten temat w swej monografii *Polski ruch socjalistyczny 1939-1945*, a mianowicie w jej rozdziale II „PPS przed wrześniem i we wrześniu 1939 roku”, Warszawa 1993, s. 14-32.